

Dansk operabranche i udvikling

Casesamling om aktuelle erfaringer

Februar 2024

15. Juni Fonden

Indhold

Introduktion	3
Den Kongelige Opera.....	5
Copenhagen Opera Festival.....	10
Herning Opera Festival.....	15
Det frie felt går nye veje.....	20

Tradition og fornyelse – en branche i udvikling

Den danske operabranche står overfor en række udfordringer, men både blandt de største og mindste på feltet bliver der i disse år igangsat nye, spændende initiativer, som skal sikre operaens fortsatte relevans og udvikling. Der bliver eksperimenteret med både form og indhold, og ikke mindst nye måder at nå ud til et bredere publikum. Netop udviklingen i dansk opera er i fokus i denne casesamling.

I dine hænder sidder du med en udgivelse, der er initieret af 15. Juni Fonden og belyser nogle de mest aktuelle temaer inden for dansk operabranche i dag. Udgivelsen er en del af fondens indsats målrettet operabranchen herhjemme. En indsats, der har været igang siden 2020, og i perioden har støttet mere end 41 opera-projekter fordelt over hele landet.

Du er måske selv en del af branchen og kan spejle dig i nogle af artiklerne. Eller måske kan du det slet ikke – og så håber vi, at du råber op, så også *dine* erfaringer og holdninger bliver delt med den øvrige branche.

Formålet med udgivelsen er at samle erfaringer fra operabranchen på tværs af det frie felt, de etablerede scener og festivaler, og skabe udveksling på tværs. Vi håber, at udgivelsen vil invitere til dialog og bidrage til en samlet, styrket operabranche.

Markante udfordringer og nye veje

Opera står, sammen med den øvrige klassiske musik, over for nogle markante udfordringer de kommende år. Kernepublikummet er overvejende ældre, og det er svært at få fat i nye, yngre målgrupper. Men det er ikke hele billedet. Denne casesamling skaber indblik i den udvikling, der sker i branchen, hvor både større og mindre aktører går nye veje.

Den danske operascene er overordnet set karakteriseret ved tre aktørgrupper: de etablerede scener, operafestivaler og det frie felt. I denne udgivelse vil alle grupper blive belyst. De tre aktørgrupper spiller distinkte roller, som alle er vigtige for at sikre et stærkt, velfungerende og mangfoldigt operamiljø. Men det er også en vigtig pointe, at de har vidt forskellige forudsætninger og adgang til ressourcer.

Der eksisterer ikke en særskilt analyse af den samlede, danske operabranche, men undersøgelser af det klassiske felt mere bredt viser, at branchen står på en brændende platform. Eksempelvis viser en opgørelse fra Danmarks Statistik, at 7 ud af 10 af koncertgæsterne over 75 år overværede koncerter, der indeholdt klassisk musik. Det samme gælder kun for 16% af de 16-24-årige. Omvendt viser samme undersøgelse også, at 41% af danskerne synes, at klassisk musik er vigtigt og interessant.¹ Nysgerrigheden og interessen er dermed til stede hos mange, men barriererne for at opleve klassisk musik, herunder opera kan, være høje. En undersøgelse af førstegangspublikummet til klassiske koncerter fra 2022, der er lavet i forbindelse med DEO's projekt TUTTI, viser en række barrierer, som den klassiske musik skal nedbryde for at vende tendensen og tiltrække et bredere og yngre publikum.²

På godt og ondt er opera en stolt og traditionsrig kunst. Der er ingen tvivl om, at genren har et dedikeret kernepublikum – både herhjemme og internationalt. Men for udenforstående kan opera fremstå som en lukket klub for de allerede indviede. Der kan derfor være mange fordomme forbundet med både opera som kunstform og det publikum, som dyrker den.

Det er også en branche, der er på vej ind i en ny æra. Der er en yngre generation af producenter, instruktører, komponister og operaformidlere, som over de senere år har indtaget centrale positioner i branchen og mediebilledet. Dertil er der i branchen en stigende bevidsthed om udfordringerne med bl.a. et aldrende kernepublikum, og at det kræver nye veje at nå nye målgrupper, hvis udviklingen skal vendes. Der er et øget internationalt udsyn, og branchen eksperimenterer i stigende grad med nye formater og måder at komme ud til et bredere publikum – både aldersmæssigt og geografisk. Der ligger dog fortsat en stor opgave i at få åbnet opera for flere.

Nærværende casesamling giver et indblik i nogle af de projekter og aktører, som 15. Juni Fonden har støttet over de seneste år som en del af deres fokuserede satsning på opera.

De tre første cases dækker fondens fokus på kvalitet (Internationale gæstesangere på Den Kongelige Opera), udbredelse (Copenhagen Opera Festival) og talentudvikling (Herning Opera Festival). Den fjerde case er fra det frie felt og er et eksempel på, hvordan der bliver arbejdet med at udvikle og aktualisere opera på nye måder.

God læselyst.

¹ Danmarks Statistik (2020) <https://www.dst.dk/Site/Dst/Udgivelser/nvt/GetPdf.aspx?cid=38756>

² DEO (2023) Førstegangsgæsten til koncert. RasmussenNordic.

Cases

Den Kongelige Opera

CASE 01

Operaen vil imponere publikum med international kvalitet

Den Kongelige Opera har over to omgange, fra 2019-22 og 2023-26, modtaget to 3-årige bevillinger til at ansætte internationale gæstesangere.

Seneste bevilling i perioden 2023-26 lød på 10.230.000 DKK. I kraft af bevillingen har Den Kongelige Opera haft mulighed for at ansætte indtil videre otte internationale gæstesangere i perioden 2023/24, hvorefter flere ansættelser følger frem til 2026..

Med 15. Juni Fondens bevilling til Den Kongelige Opera er det blevet muligt at hyre store stjerner fra udlandet. Det har givet et kunstnerisk løft, som Operaen har oplevet som nødvendig i en tid med nye adfærdsmønstre blandt publikum.

Operaens kernepublikum bliver ældre og ældre, og der er brug for nye tiltag for at sælge billetter. De nytilkomne grupper af publikum har anderledes forbrugsmønstre end Operaens kernepublikum. Det konstaterer Den Kongelige Opera. Ifølge Det Kongelige Teaters vækststrategi 2019-23 bliver det blandt andet ekspliciteret i en kontekst af den digitale udvikling: "Vi står med nye udfordringer i en tid, hvor mange andre udbud – fra Netflix til events – kæmper om publikums opmærksomhed, fantasi og penge".

I tråd med vækststrategien og Operaens kunstneriske ambitioner vil Den Kongelige Opera udbyde et kontinuerligt højt forestillingsniveau gennem ansættelsen af gæstesangere i sæson 2023/24, 2024/25 og 2025/26. Med bevillingerne til gæstesangerne er det muligt at præsentere sang på højeste internationale niveau, der imponerer og overvælder, og som giver både kernepublikum og nytilkomne lyst til at komme igen.

Foto: Miklos Szabo

Den amerikanske verdenklassesopran Lise Lindstrom, der også har gæstet internationale operascener som Metropolitan Opera i New York, Wiener Staatsoper og Royal Opera House i London, spillede den krævende rolle som Elektra i Richard Strauss' *Elektra* i Den Kongelige Opera i København.

Det Kongelige Teaters opførelse af Verdis *Aida* var besat af store, internationale gæstesangere. Heriblandt mezzosopranen Raehann Bryce-Davis (i midten) fra USA og den jamaicansk-britiske basbaryton Sir Willard White (til højre).

Agent hyret ind fra Salzburg

Men hvordan ved man, hvem man skal hyre for at styrke den høje kvalitet? Her er det nødvendigt at alliere sig med internationale agenter fra udlandet, fortæller udviklingsdirektør Dorte Paulli og operachef Elisabeth Linton. Indsatsen har fulgt to spor. Det ene har været at ansætte "morgendagens stjerner", der imponerer og overrasker. Mens det andet har været at præsentere etablerede og anerkendte stjernesangere, der fungerer som trækplastre alene i kraft af deres navn. Udvælgelsen af de internationale sangere sker i samarbejde med agenten Dominik Licht fra Salzburg, der udpeger de store talenter og stjerner og knytter dem til Det Kongelige Teater. Den flerårige aftale med fonden har gjort det muligt for Operaen at have økonomisk råderum til denne ansættelse.

Sangkvaliteten er centralt – men kan ikke stå alene

Mens Operaens kernepublikum har været trofaste billetkøbere, har de nytilkomne, yngre grupper af publikum ikke samme kontinuitet i deres besøg. Et afgørende element for at få dem til at komme igen er, ifølge Operaen, at scenen formår at udbyde et musikalsk niveau, der slår benene væk under de nye publikumsgrupper. Det er sangkvaliteten, der kommer først, og dertil supplementet af de øvrige tværaestetiske elementer. Operaen oplever, at høj kunstnerisk kvalitet skaber en tillid hos publikum, som er afgørende for, om de kommer igen. Operaen henviser til teatrets indsamlede data om publikumstilfredshed, som indeholder udtalelser fra publikum, efter de har oplevet forestillingerne. Her står det klart, at det særligt er sangen, begejstringen går på.

Ved et særligt fokus på et internationalt, højt, kunstnerisk niveau er ønsket fra Operaen, at kunne favne bredt publikumsmæssigt. Blandt forestillinger, der har haft stor succes med at tiltrække nye grupper af publikum til Den Kongelige Opera, er Peter Langdals iscenesættelse af Puccinis klassiker *Tosca*.

"I gamle dage fandtes der hardcore publikum, som så al opera, der blev opført. Men det findes ikke længere. Nu er man nødt til at præsentere den høje kvalitet hver gang for at opbygge en tillid, der gør, at publikum har lyst til at komme igen. Det siger sig selv, at man gerne vil komme igen, når man har oplevet noget godt, men i praksis er det virkelig svært. For vi arbejder med kunst, og der er så mange nuancer på spil."

Elisabeth Linton, operachef, Det Kongelige Teater

"Den moderne kulturforbruger kan se meget anderledes ud end det kernepublikum, vi definerede for bare 15 år siden. Man taper nu ind i det mere flydende forbrug, og i Operaen bliver den sangkvalitet, publikum møder, helt afgørende. Det er essentielt for operaen som kunstform at kunne imponere gennem sangen. "

Dorte Paulli, udviklingsdirektør, Det Kongelige Teater

Smitter af på det øvrige operamiljø?

De nøje udvalgte internationale gæstesangere har ifølge Operaen en afsmittende effekt på forestillingernes øvrige sangere. De bliver inspireret og leverer også selv en højere kvalitet. Samtidig vil fokus på kvaliteten også have en betydning for den øvrige operabranche, forventer Det Kongelige Teater. For på trods af de meget forskellige udgangspunkter, man har som nationalscene, og en mindre produktion med få ressourcer, er den danske operabranche en sammenhængende størrelse. Et økosystem der spiller sammen på tværs og er afhængige af hinandens udvikling. Branchen er lille, og de forskellige niveauer af operamiljøet indgår i en indbyrdes effektkæde. Operaens oplevelse er, at det kunstneriske løft, der sker med de internationale gæstesangere, i høj grad er med til at positionere dansk opera internationalt.

Kan fokus på kvalitet leve videre, når midlerne hører op?

Den Kongelige Opera oplever at arbejdet med at løfte kvaliteten betyder, at dansk opera, og Operaen i særdeleshed, bliver et sted, man som international kunstner gerne vil være en del af. Midlerne til at ansætte gæstesangere har således affødt en øget opmærksomhed fra den internationale operabranche. Derved har midlerne både styrke oplevelsen hos publikum, men også hos de udøvende kunstnere.

Operaen understreger, at midlerne fra 15. Juni Fonden spiller en afgørende rolle i manifestationen af danskproduceret opera internationalt. Både for Den Kongelige Opera, men også for den øvrige danske operabranche. For når stjernerne kommer til Danmark, kommer publikum det også, og det vil skabe

en positiv effekt for hele fødekæden af dansk opera. I kraft af at flere og flere udvalgte internationale stjerner kommer hertil, oplever Den Kongelige Opera, at det styrker det globale netværk og Operaens internationale position. Den flerårige indsats er således med til at forankre arbejdet med kvalitet, når støtteperioden udløber i 2026. Et mere bæredygtigt miljø for at arbejde med høj kvalitet er vokset frem – men det vil fortsat kræve en indsats for at tiltrække de store stjerner, så succesen kan leve videre i fremtiden.

Erfaringer fra Det Kongelige Teater om arbejdet med at styrke publikums oplevelse gennem sangkvaliteten

“Vores erfaring er, at ansættelserne af de internationale gæstesangere skaber en øget publikumstilfredshed. Vi kan også se, at de påvirker det overordnede kunstneriske miljø på opsætningen. De internationale sangere er med til at inspirere de øvrige kunstnere og løfter hele kvalitetsniveauet.”

“Vi har altid samarbejdet med gæstesangere, men qua fondens donation kan vi som noget nyt udvælge specifikke sangere. Og det har vist sig både at have en positiv, kunstnerisk afsmittning på vores andre sangere og på publikums oplevelse.”

Dorthe Paulli, udviklingsdirektør, Det Kongelige Teater

“Den Kongelige Opera vil, helt naturligt, have det danske operamiljøes bevågenhed, og den mærker vi også. Vi har en særlig position, hvilket forpligter. Vi kærer os om de mindre spillere, og de er vigtige, da det ofte er herfra, talenterne udvikles. Vores arbejde med kvalitet smitter ikke af på operabranchen én til én på alle parametre, men bidrager til, at der bliver skabt et sundt kunstnerisk miljø, som vi selvfølgelig også er interesserede i.”

Dorthe Paulli, udviklingsdirektør, Det Kongelige Teater

Copenhagen Opera Festival

CASE 02

Copenhagen Opera Festival

En festival i København der siden 2009 har præsenteret opera på teatre, i koncertsale og på gader og pladser i hele København.

I 2023 samlede festivalen godt 22.000 publikummer til godt 100 arrangementer fordelt på 30 forskellige formater.

Festivalen samler store og små producenter og præsenterer både internationale og hjemlige stjerner samt nye talenter.

Festivalen har en ambition om at være en festival for både opera-aficionados, de der elsker at blive kulturelt udfordrede og for de, der aldrig har oplevet opera før.

Her er plads til alle

Det er ambitionen hos Copenhagen Opera Festival, at alle skal have muligheden for at opleve opera. Siden 2009 har festivalen fyldt byens gader og pladser, kanaler, haller og hjem med opera. Festivalen arbejder målrettet med at skabe indhold og formater, der nedbryder de traditionelle barrierer, gør genren relevant for flere og bringer opera ud, hvor folk er.

Festivalen har siden 2021 haft hovedscene på Den Røde Plads, men er kendetegnet ved at være spredt ud over steder og venues i hele byen. Der er således både større opsætninger og mobilt pop-up forestillinger som Ride!Sing!Repeat!, der flytter sig rundt i byen under festivalen.

Flytningen af hovedscenen fra indre by til Nørrebro var en del af festivalens strategi om at brede festivalens aktiviteter endnu mere ud i hele byen og skabe et nyt rum for mødet med opera. Målet var at skabe en balance, hvor festivalen både kan tiltrække nye publikummer og samtidig formå at fastholde det loyale operapublikum. Erfaringen fra de seneste år viser, at det er muligt, men at det ikke er uden udfordringer.

Foto: Ida Guldbæk Arentsen (2023) Ride!Sing!Repeat!

På festivalens hovedscene på Den Røde Plads kunne man deltage i morgensang, opleve vokal mesterklassekoncert og de helt nye værker *The Undoing of Carmen* og *Times up, Kong Knud!*.

Foto: Damien Staton (2022). Hovedscene på Den Røde Plads, Nørrebro

Opdag opera 'by accident'

Udbredelse af opera til flere er et af de helt store opgaver, som branchen står overfor i disse år. Det er en kunstform, som har et dedikeret og ofte mobilt publikum, der gerne rejser efter en særlig operasanger, dirigent, instruktør eller operahus. Det er også en kunstart præget af stærke og stolte traditioner, der også giver sig til udtryk i publikums forventninger til rammer og indhold. I dette perspektiv kan det være svært for nye publikummer at blive lukket ind i operaens verden. For hvor skal man starte? Ved at placere forestillinger på utraditionelle steder som Den Røde Plads langt fra operasalenes bløde sæder, bliver den eksponeret for mennesker, der måske aldrig tidligere har stiftet bekendtskab med opera. Hos Copenhagen Opera Festival er man bevidst om, at opera måske ikke er for alle, men det handler om at skabe et offentligt rum, hvor muligheden kan opstå. Hvor man, uden at det var planlagt, støder på opera og får en oplevelse, der måske kan pirre nysgerrigheden og give lyst til mere. Gratis arrangementer og forestilling i byrummet er derfor en hjørnesten i festivalens program, for det er at blandt andet her, at den kan nå ud til et bredere publikum. Det er at opdage opera 'by accident', som festivalchef Amy Lane beskriver det. Folk får en oplevelse med opera, de ikke havde forventet, og som kan være med til at ændre billedet på, hvad opera er. Festivalens tilgang bliver blandt nogle internationale kolleger set som 'radikal' og 'provokerende' i dens måde at bruge byens rum, men det er ikke intentionen for festivalen at være provokerende. Det handler i langt højere grad om at skabe oplevelser, der er relevante og nutidige - ikke kun for det eksisterende publikum, men for alle, der kunne have en interesse og nysgerrighed for genren. Ved at udforske formater og lokationer og lege med konventionerne, er forhåbningen, at barrieren for at opleve opera, bliver sænket. Festivalens udgangspunktet er derfor at skabe vedkommende og meningsfulde fortællinger, der taler til publikum uafhængigt af, om man har et forudgående kendskab og interesse i opera eller ej.

“Det smukke er det fællesskab, der bliver skabt mellem dem, som kommer på Den Røde Plads. Der er dem, der kommer i god tid, og så sidder de sammen med dem, der bare kommer forbi. Det er alle aldre, det er familien, operaelskeren, skateren og de lokale, og de har alle en stor oplevelse. Det er ikke tit, at vi sidder sammen og har den slags oplevelser.”

Rikke Frisk, udviklings- og administrationschef

“Variation i programmet er vigtigt. Der skal være plads til det helt nye, til talenterne og til stjernedrys og fællessang. Vi har ikke en ambition om, at man skal blive fanget af alt i programmet, men at der skal være noget, der fanger på tværs af vores forskellige publikum.”

Amy Lane, festivalchef

“Det var fantastisk at opleve, hvordan lyden fra orkestret på hovedscenen rejste ud i gaderne, og at alle pladserne var fyldt op efter 10 minutter. Det giver et helt andet udgangspunkt for at opleve opera, uden de sædvanlige forestillinger eller fordomme, der ellers kan stå i vejen.”

Amy Lane, festivalchef

Men det er ikke uden risiko at ændre ved rammer og formater. Det oplevede festivalen det første år, hvor hovedscenen var rykket til Nørrebro. Det første år var det sværere at tiltrække det traditionelle publikum, til gengæld kom der nye til. Og siden har placeringen af hovedscenen på Den Røde Plads ikke været en barriere. Festivalens valg af lokationer og tilgang er også med til at rykke ved det traditionelle publikum og give dem nye oplevelser. Eksemplet viser, at det er muligt at flytte både mentale og fysiske barrierer blandt publikum, men at det tager tid at ændre på rammer og konventioner.

Når opera rykker ind på andre scener

Et andet greb for at nå bredere ud har været at indgå samarbejder og partnerskaber med andre beslægtede kulturinstitutioner og kulturarrangementer, men som kan åbne døren til et andet publikum. Et muligt samarbejde som festivalen forventer sig meget af de kommende år, er med Copenhell, der samler 35.000 til fire dages metalfestival på Refshaleøen i København. Som Amy Lane forklarer, er der et match mellem opera og metalgenren, som bliver interessant at udforske. Det er blandt andet de store følelser, mytologien, dramaet og iscenesættelsen. Blandt publikum er der også et vist overlap og interesse, som gør, at det kan blive en interessant platform for Copenhagen Opera Festival at være til stede på i fremtiden.

Et andet eksempel er samarbejdet med teatret Sort/Hvid, der står stærkt blandt et yngre publikum. Ved at bruge teatrets scene og platform bliver opera synliggjort og aktualiseret over for en gruppe, som ikke nødvendigvis er opsøgende på opera. Omvendt er samarbejdet med festivalen med til at understøtte teatrets profil som eksperimenterende og udfordrende både i forhold til genre og indhold. De to eksempler viser mulighederne i at indgå i strategiske samarbejder med det formål at udbrede opera. Det er dog afgørende, at der er et match mellem parterne og indholdet, som er meningsfyldt og værdiskabende for begge, og som samtidig skaber en interesse og nysgerrighed blandt publikum.

Klassikere i nye klæder

Det handler ikke kun om stedet og konteksten, men også om indholdet i arbejdet med at bryde barriererne ned. I opera spiller de store klassikere en særlig rolle. Selvom man ikke interesserer sig for opera, har de fleste hørt om Carmen, Tryllefløjten eller La Bohème. Og genkendeligheden kan både pirre nysgerrigheden og give tryghed for førstegangspublikummet. I 2023 fik festivalen skabt en komprimeret version af Carmen på 75 minutter mod de vanlige tre timer. Samtidig var forestillingen iscenesat ud fra de otte skridt, der fører frem til et partnerdrab, så der blev lagt et nyt fortællelag ned over historien. Derved blev forestillingen en tankevækkende kombination af noget velkendt – arierne og musikken – og et nutidigt perspektiv, der føjede en ny forståelse til historien.

Erfaringer fra Copenhagen Opera Festival om udbredelse af opera til flere:

“Det kan lyde banalt, men find ud af, hvem du/i gerne vil kommunikere med. Find ud af, hvor de i forvejen føler sig velkomne og placer din scene eller forestilling et sted, som mange mennesker har et medejerskab til, eller besøger som en naturlig del af dagligdagen. Præsenter altid tårnhøjt niveau både i indhold og produktion, uanset publikum. Og samarbejd med så mange som muligt.”

Rikke Frisk, udviklings- og administrationschef

Herning Opera Festival

CASE 03

Herning Opera Festival har eksisteret siden 2019. I perioden 2022–23 har festivalen modtaget i alt 600.000 DKK fra 15. Juni Fonden til udvikling af Herning Opera Festival som internationalt mødested for unge sangtalenter sammen med internationale topnavne. En festival med et højt lokalt, nationalt og internationalt medejerskab.

Festivalen opførte i 2023 i alt 30 events med et publikumstal på 6.000+.

Herning Opera Festival vil være mødested for sangtalenter i Norden

Herning Opera Festival vil arbejde for, at så mange som muligt uafhængig af baggrund får opera ind på livet. I tæt samarbejde med Den Jyske Sangskole arbejder festivalen på at blive en megafon for talentudvikling og et mødested for sangtalenter i Norden – og på sigt hele Europa.

Selvom Herning Opera Festival er ung, har traditionen med sang og talentudvikling været solidt funderet i Herning over en længere årrække. Den unge operafestival hviler på en mangeårig tradition med sang i byen, blandt andet med Herning Kirkes Drengekor, som er stiftet i 1949. Herning Opera Festival er vokset ud af et tæt samarbejde med Den Jyske Sangskole, hvor Mads Bille er kunstnerisk leder begge steder. Festivalen vokser år for år, og fra 1. januar 2024 er Line Nordentoft tiltrådt som direktør for både festival og skole.

Herning Opera Festival har som fokus at skabe et levende og åbent miljø, hvor både operakendere og – ikke mindst – uindviede føler sig hjemme. Det sker gennem en bred palette af samarbejder og outreach-initiativer, der sker i forbindelse med festivalen. Et af ønskerne er at gøre sangen til lokalt folkeeje på niveau med fodbold. Både når det gælder at synge og lytte til sang.

Foto: Herning Opera Festival

Young Nordic Opera Choir (YNOC) er tilknyttet Herning Opera Festival. Koret består af unge, professionelle sangere. Young Nordic Opera Choir optræder på en række nordiske festivaler.

I Herning har sangen en særlig rolle, og ønsket er, at kunstformen skal kunne konkurrere med børns interesse for fodbold. Den Jyske Sangskole rekrutterer sangere i 2. klasse fra 35 skoler i Herning Kommune. Sangskolen gør en stor indsats for at vise, at talent findes overalt uanset arv og miljø.

Foto: Herning Opera Festival.

Inspiration fra fodboldverden

Den Jyske Sangskole og Herning Opera Festival er inspireret af sportsverden og udenlandske talentmiljøer. Ambitionen er at få opera og klassisk sang gjort relevant for flere og gøre kunstarten vedkommende for fremtidens publikum. Festivalens kunstneriske leder, Mads Bille, fremhæver fodboldens særlige evne til at fungere som mødested på tværs af nationaliteter og social baggrund. Det professionelle og folkelige skal skabe en dynamik, som danner afsæt for udviklingen af Herning Opera Festival med sangen som et "fælles tredje". Opera skal ligesom fodbold samle forskellige samfundsgrupper og aldre og skabe samhørighed og fælles referencepunkter. Ønsket er, at der vil være samme interesse for udviklingen af sangtalentet som for fodboldtalentet.

Et eksempel på at understrege operaens relevans for en ny målgruppe er Herning Opera Festivals samarbejde med fodboldklubben FC Midtjyllands fanklub, pubben Fox and Hounds og det regionale spillested Fermaten med flere.

Samarbejder med internationale miljøer

Herning Opera Festival arbejder strategisk med at skabe et lokalt og et internationalt medejerskab og ønsker at styrke denne dynamik yderligere i fremtiden. Her lader festivalen sig inspirere af internationale erfaringer og de behov, miljøet har for gensidig inspiration, netværk og mødesteder for nye generationer af kunstnere og publikum. Festivalen tager lige nu de indledende skridt til et samarbejde med EU's organisation European Association of Conservatories, og de håber på både at opnå finansiering og nye netværk, der kan bidrage til at realisere ambitionerne.

"Lokalt rekrutterer vi unge sangere fra alle kommunens skoler. Nationalt og internationalt arrangerer vi Open Calls. Sangskolen går ud og scanner alle skoler. Vi er med sangskolen blevet en af de største leverandører af unge sangere i Danmark."

Mads Bille, Kunstnerisk leder, Herning Opera Festival

"I Leeds har de lavet fantastiske projekter med fokus på udbredelse. De har orkestre og skolekor, der rækker ud i alle hjørner af Leeds og resten af England. Den institution vil vi meget gerne komme tæt på. Vi skal lave initiativer, hvor den enkelt person føler sig involveret, og hvor der opstår en tæt forbindelse mellem det at være udøvende og lyttende."

Mads Bille, Kunstnerisk leder, Herning Opera Festival

"Vi kan femdoble festivalens omfang, men det kræver vi har tid til målrettet og strategisk udvikling. Vi skal tænke på tværs af lande, sektorer og kulturaktører for at kunne skabe nyt."

Mads Bille, Kunstnerisk leder, Herning Opera Festival

Young Nordic Opera Choir

Festivalen har etableret et netværk med konservatorier fra de nordiske lande. Hvert år udvælges sangstuderende og unge, professionelle sangere fra de fem nordiske lande til "Young Nordic Opera Choir", som er fuldfinansieret for tre år af A.P. Møller Fonden. Det har givet de unge sangere mulighed for at møde hinanden på tværs og inspirere hinanden. Møder der, ifølge Herning Opera Festival, baner vej for masser af inspiration og energi. En af tilgangene er, at det er vigtigt at skabe miljøer for, at talenter kan møde hinanden og skabe relationer for en ny generation af klassiske sangere. Koret optræder på festivaler i de nordiske lande og er forankret i Herning Opera Festival. Sangerne fra koret får oplevelser af de forskellige campusmiljøer ved at møde hinanden på tværs. En mulighed, der ikke har været før.

Appel til nye målgrupper

Herning Opera Festival er på jagt efter eksempler fra udlandet, hvor det er lykkedes at gøre opera aktuel på ny og for yngre målgrupper. Festivalens kunstneriske leder fremhæver det britiske operakompagni Opera North fra Leeds, der har succes med forskellige outreach-projekter. Med inspiration fra Leeds ønsker Herning Opera Festival at styrke deres arbejde med at bygge bro mellem talentudvikling og festivalens professionelle tilbud. Festivalen vil i fremtiden blandt andet præsentere eksperimenterende formater, hvor byens borgere bliver involveret, og hvor de er med til at kvalificere udviklingen.

Mission om at vokse

Herning Opera Festival vil med mange forskellige initiativer og vedvarende fokus på sang vise genrens berettigelse for nye målgrupper. Erfaringerne viser, at tilgangen styrer publikumsudviklingen – og festivalens mål er at femdoble antallet af gæster i løbet af de kommende år. Som med meget andet i Herning er visionerne store, men ifølge festivalens kunstneriske

leder, Mads Bille, er målet ikke urealistisk. For den lokale opbakning er tydelig og den internationale opmærksomhed høj, og det skaber store forventninger for fremtiden. Takterne for at nå i mål er indtil videre positive. For Herning Opera Festivals erfaringer viser, at der er stor publikumsinteresse for alle dele af de meget forskelligartede programpunkter.

Erfaringer fra Herning Opera Festival om at arbejde fokuseret med talent- og publikumsudvikling.

"Når vi på Herning Opera Festival udvikler vores festival, er vi optagede af, at talent findes overalt. Vi er opmærksomme på, at en grund til at vige tilbage fra operagenren er en utilpashed over ikke at vide nok til at kvalificere sig som publikum. Vores hensigt er at fjerne forlegenheden og åbne ind til begejstringen. For vi ved, at publikum i bund og grund har en klar fornemmelse for kvalitet. Og det forpligter i kurateringen af enhver kunstnerisk givenhed."

Mads Bille, Kunstnerisk leder, Herning Opera Festival

"Det er kommet bag på mig, at alt hvad vi har præsenteret på festivalen i år, har været udsolgt. Selv de ting, vi var spændte på. Til finkulturelle Schubert-optrædener har vi hevet ekstra stole frem."

Mads Bille, Kunstnerisk leder, Herning Opera Festival

"Vi lavede en optræden på Heart Museum inspireret af det fysiske lydtryk ved en rockkoncert. Vi præsenterede to store dramatiske operastemmer i et alt for lille rum, og folk blev totalt kørt over i ægte operalyd. Vi måtte afvise mange i døren."

Mads Bille, Kunstnerisk leder, Herning Opera Festival

"Én af de ting der giver mig tro på, er at vi kan nå i mål med missionen om at vokse er, at der er en kæmpe velvilje omkring operafestivalen i Herning – på trods af, at det kun er få, som kommer fra et hjem med klaver her i byen. Vi tror, at interessen udspringer af de mange koncerter for kor og solister, som er kommet fra Den Jyske Sangskole gennem de sidste 25 år."

Mads Bille, Kunstnerisk leder, Herning Opera Festival

**Det frie felt går nye
veje**

CASE 04

HJEM – en operainstallation om ensomhed

Operaen er komponeret af Josefine Opsahl med Stine Ciconia Rejnholdt som librettist og Nullo Facchini som instruktør.

Hjem er en operaopførelse på det tidligere Vridsløselille Statsfængsel. Operaen havde premiere under Copenhagen Opera Festival 2023 i et samarbejde med kulturaktører i Albertslund kommune.

Projektet modtog 50.000 DKK af 15. Juni Fonden og havde et samlet budget på 1.170.000 DKK.

Operaens frie felt vil i øjenhøjde med publikum

Blandt flere aktører fra operabranschens frie felt er der interesse for at udvikle koncepter, der udfordrer de traditionelle operaformater og nærmer sig publikum på nye måder. Et eksempel er *HJEM – en operainstallation om ensomhed*, der foregår i det tidligere Vridsløselille Statsfængsel på Vestegnen.

Der er langt fra de skrå brædder på Den Kongelige Opera til en forældet fængselscelle på Vestegnen. Ikke desto mindre kan begge dele danne rammerne for succesfulde operaoplevelser.

Sangskriver og digter Stine Ciconia Rejnholdt havde i flere år leget med tanken om at skrive en opera i utraditionelle rammer. Operaen skulle handle om ensomhed, og til at starte med var idéen, at den skulle foregå i et forladt hus. Hun fik bevilget midler fra Statens Kunstfonds tværæstetiske pulje, og efter tre ansøgningsforsøg modtog hun finansiering fra 15. Juni Fonden.

Foto: Per Rasmussen (2023)

Hjem fungerede som en vandring gennem fængslet. Den bestod af fire solister, et kor bestående af 40 amatørangere, en lyddesigner, en cellist og performer, Kamma Rosenbeck, som ses på billedet.

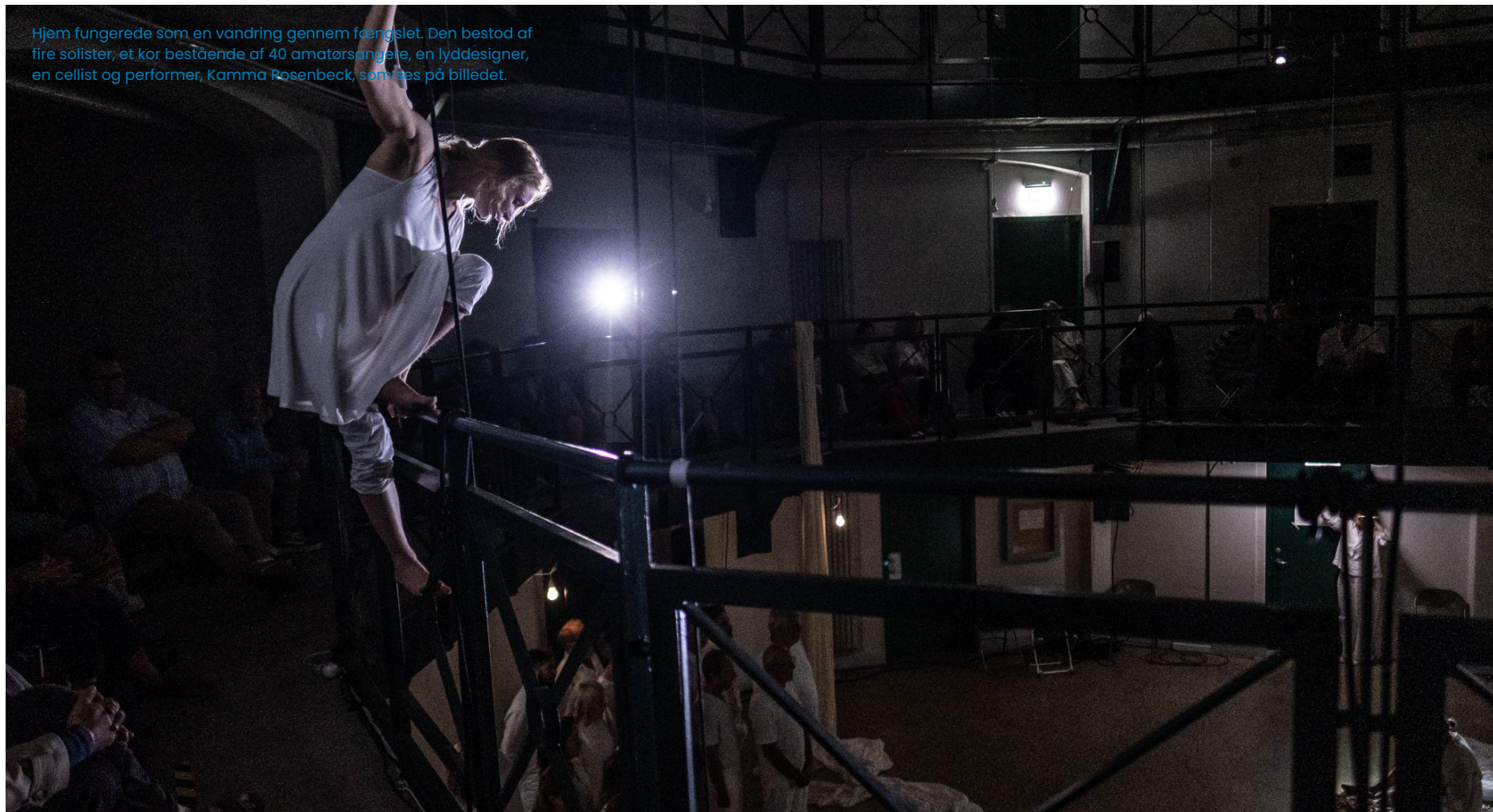

Foto: Per Rasmussen (2023)

Opgør med traditionel operaoplevelse

En del af konceptet med Hjem var at komme tættere både fysisk og psykisk på publikum end en traditionel operaopførelse. Stykket fungerede som en vandring gennem fængslet, hvor også publikum bevægede sig undervejs. Forestillingen var en totaloplevelse, der blev afrundet med fællesspisning.

Projektet HJEM startede ud med et relativt lille budget på under 1 mio. kroner. Men ambitionerne og udgifterne voksede, da projektet fik tilbudt det enorme, tomme Vridsløselille Statsfængsel som ramme.

HJEM blev vist 11 udsolgte gange og fik meget begejstrede anmeldelser. Den er lige nu nomineret til tre priser af CPH Culture bl.a. for Årets bedste opera.

Mere Intimitet, diversitet, improvisation og og rytme!

Stine Ciconia Rejnholdt fortæller, at ideen med Hjem kommer fra ønsket om at lave en opera om en aktuell samfundsproblematik og samtidig udfordre de traditionelle rammer for genren. Grænserne for opera bliver udfordret ved at inddrage tværæstetiske elementer fra metoden 'Human specific performances'. Hertil bliver også inddraget tværæstetiske elementer, en direkte interaktion med publikum og et amatørkor, som altsammen er med til at skabe friktion og vække publikums sanser.

Ciconia Rejnholdt har en lang række punkter for, hvordan operaen kan ændre stil og gøre sig mere relevant og tidssvarende. Hun udtrykker blandt andet et ønske om at skabe mere diversitet i forhold til kønsopdeling til inddeling af stemmer. Samtidig peger hun på en interesse for at arbejde mere improviserende og inddrage mere rytmisk musik.

“Der sker vildt mange spændende ting i operabranchen lige nu, særligt inden for det frie felt og i forhold til at nedbryde genrer. Der er mange freelancere med nye idéer, men de er vanvittigt pressede økonomisk. Der opstår en skævvridning med de etablerede teatre, som har helt andre økonomiske forudsætninger. Jeg så gerne, at de etablerede scener var interesserede i co-produktioner, så freelance producenter som mig ikke stod med idéer, der holder, men med hele det økonomiske ansvar alene.”

Stine Ciconia Rejnholdt, librettist.

“I HJEM interagerer performerne med hvert enkelt publikum. De holder dem i hånden og går sammen ned ad fængselsgangen. Det er en ny approach, som adskiller sig fra den traditionelle opsætning, som ellers til tider kan være lidt oppustet og skabe afstand mellem performer og publikum.”

Stine Ciconia Rejnholdt, librettist.

Ikke desto mindre er librettisten stolt af det fokus på *human specific performances*, der har været i HJEM. Performerne har mødt publikum én til én, og det har bidraget til en nærværende interaktion og en form for fællesskab omkring forestillingen på tværs af performer og publikum.

Ikke kun Stine Ciconia Rejnholdt, men også andre aktører fra operabranschens frie felt peger på det centrale for operaens overlevelsesmuligheder ved at fokusere på tværestetiske tilgange. Ikke nødvendigvis for at styrke folkeligheden, men også for at appellere til nicher blandt publikum, som ellers ikke ville købe billetter til opera.

En del af en større bevægelse fra det frie felt

HJEM er et godt eksempel på den udvikling, der sker i disse år på operaområdet. Flere producenter, nystartede kompagnier og eksperimenterende ensembler forsøger på forskellig vis at genaktualisere operaen i nye rammer og for nye publikumsgrupper med utraditionelle greb. Fælles for mange af disse er, at de har nye bud på, hvordan man kan skabe nærvær mellem performer og publikum og vække det enkelte publikums sanser og nærvær. Denne bevægelse skal i nogle tilfælde ses som følge af en kritik af de traditionelle operaformater, der har virket utidssvarende. Her efterspørger det frie felt flere intime oplevelser og et brud med det finkulturelle. De påpeger, at operagenren er gammel, og at den udspringer fra noget folkeligt, som de vil have genren tilbage til.

Flere aktører beskriver en trang efter at række ud til nye typer af publikum gennem nytænkende formater. Fælles for dem er, at de trækker på erfaringer fra andre, immersive genrer inden for scenekunsten, der gør oplevelsen nærværende i en grad, de ikke mener, den traditionelle opera har tilbudt. Heri ligger et element af at komme tættere på sanserne, men også et ønske om at trække operaen ned fra sin piedestal som finkultur.

Behov for, at branchen styrkes gennem hele fødekæden

På tværs af operabranschen, både blandt det frie felt og de etablerede scener, er der en delt interesse i at gøre sig relevant for nye målgrupper, men udgangspunktet for økonomi og ressourcer er forskelligt.

Flere aktører fra det frie felt oplever ligesom Stine Ciconia Rejnholdt stor interesse fra publikum. Men alligevel er projekterne ikke økonomisk bæredygtige. Hjem modtog gode anmeldelser og udsolgte billetter. Ikke desto mindre har forestillingen været økonomisk udfordret, og det er endt med, at Stine Ciconia Rejnholdt, står tilbage med et banklån.

Her efterspørger Stine Ciconia Rejnholdt et behov for et øget samarbejde på tværs af branchen. Hun har en klar idé om hvordan: Der skal være bedre mulighed for, at det frie felt kan indgå i co-produktioner med de etablerede institutioner. På den måde kan opførelser gå fra at være en økonomisk byrde for de få til et styrket samarbejde på tværs af branchen, peger hun.

Perspektiv fra Stine Ciconia Rejnholdt om arbejdet i det frie felt med at styrke operas relevans:

“Jeg kunne godt tænke mig at folde genren opera endnu mere ud, så den kan rumme et væld af forskellige stemmer med mange forskelligartede æstetiske udtryk. Mit råd ville være, at spørge sig selv: Hvad skaber det allermest autentiske og aktuelle udtryk for mig, på tværs af genrer?”

“Jeg oplever en form for skævvridning mellem det frie felt og de etablerede teatre, som har helt andre økonomiske forudsætninger end mig. De levende og spændende ting sker også fra det frie felt. De etablerede institutioner burde være co-producenter på mere, som ikke er deres eget. Jeg står med et vidunderligt produkt, men jeg håber at kunne finde et teater eller en scene, som vil være co-producent på. For det andet er for hårdt i længden og slider både professionelt og privat.”

Stine Ciconia Rejnholdt, librettist.

